

Wyniki badania „Współpraca szkół podstawowych z organizacjami pozarządowymi”

1. Metodologia badania

W ramach badania zrealizowanego w dniach 01-08.12.2011 na zlecenie Stowarzyszenia Q Zmianom przeprowadzono wywiady telefoniczne z 18 pracownikami szkół podstawowych: dyrektorami, wychowawcami, pedagogami i psychologami szkolnymi.

Badanie miało na celu:

- poznanie doświadczenia współpracy szkół z organizacjami pozarządowymi,
- poznanie oceny dotychczasowej współpracy,
- wyłonienie dobrych praktyk, korzyści dostrzeganych przez pracowników oraz napotykaných trudności,
- diagnozę oczekiwań szkół wobec organizacji pozarządowych na przyszłość.

Większość informatorów (15 osób) współpracowała już ze Stowarzyszeniem. Wypowiedzi pozostałych miały pomóc wpisać te pierwsze w szerszy kontekst kontaktów organizacji pozarządowych ze szkołami.

Badanie jest częścią projektu „Ja-Młody Obywatel” realizowanego przez Stowarzyszenie Q Zmianom.

Ze względu na niewielką próbę wyniki badania należy traktować jako dane jakościowe, niereprezentatywne dla całej populacji. Choć nie mówią o skali zjawisk, to wskazują pewne tendencje. Mogą zatem stanowić przyczynek do refleksji i dalszych działań.

Na wstępie warto podkreślić, że dla wielu respondentów pojęcie „organizacji pozarządowej” nie jest jasne. Fakt ten może wynikać z szerszego kontekstu – jak pokazują badania prowadzone na próbie ogólnopolskiej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor¹, jedynie co trzecia osoba deklaruje, że zna to pojęcie.

Na potrzeby niniejszej diagnozy, definiowałam je respondentom jako fundacje, stowarzyszenia. Niemniej, część z nich opowiadała także o współpracy z instytucjami publicznymi: np. bibliotekami, strażą miejską. Wynikałoby z tego, że dla szkół jest to po prostu współpraca z zewnętrznymi instytucjami. Trzeci sektor jako taki zdaje się nie być postrzegany jako odrębna całość nawet przez pracowników warszawskich szkół (a to w Warszawie organizacji pozarządowych jest najwięcej).

1 Por.: Szołajska J. (red.), *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych – Raport z badania 2008*, Warszawa 2008, Stowarzyszenie Klon/Jawor, wersja internetowa, s. 134-135.

2. Analiza danych

a) Nawiązywanie współpracy

W świetle przeprowadzonych badań można wyróżnić 3 sposoby nawiązywania współpracy szkół z organizacjami pozarządowymi:

- z inicjatywy organizacji pozarządowej
- w skutek propozycji wysłanej do szkoły przez urząd dzielnicy
- z inicjatywy pracownika szkoły

Wydaje się, że propozycje wysłane przez organizacje pozarządowe do szkół, które nie współpracowały wcześniej z takimi, rzadko bywają przyjmowane. Dużo skuteczniejszą metodą okazywało się nawiązywanie osobistych kontaktów z pracownikami np. podczas konferencji, seminariów, prezentacji projektów.

Oferty wysłane przez urząd dzielnicy zdają się cieszyć większym zaufaniem niż te wysłane po prostu przez organizacje (kilka szkół zdecydowało się na udział w projekcie po zapoznaniu się z nimi). Być może wynika to z tego, że szkoły dostają wiele propozycji dotyczących przeprowadzenia warsztatów, szkoleń (zwłaszcza odpłatnych). Pochodzą one nie tylko od organizacji pozarządowych, ale i firm. Rekomendacja urzędu może więc wpływać na ich decyzje².

Zdarzają się też szkoły, które same aktywnie poszukują możliwości współpracy. Czasami jest to skutek pierwszego pozytywnego doświadczenia kontaktów z jedną organizacją, jak powiedziała jedna z informaterek: „Jak pierwszy raz, to trudno, potem łatwiej. Szkoła się otwiera.” Często wystarczy jeden zaangażowany pracownik szkoły przekonany o znaczeniu i wartości takiej współpracy, by otworzyć szkołę na nią – zdarza się, że jest to pedagog, czasami wychowawca. Ciekawy wydaje się przykład nauczycielki biologii, która sama wyszukuje organizacje ekologiczne i zaprasza spośród nich do współpracy te, które najbliższe są tematyce projektu, jaki ona chce z daną klasą realizować.

b) Obszary współpracy

Wszyscy respondenci wiedzą o istnieniu możliwości współpracy z organizacjami pozarządowymi, otrzymywali informacje o warsztatach, szkoleniach (adresowanych zarówno dla nich, jak i dla uczniów). Większość z przebadanych instytucji współpracowała już wcześniej z jakąś organizacją pozarządową (z reguły z kilkoma różnymi). Najczęściej były to organizacje psychologiczno-pedagogiczne. Współpraca dotyczyła przede wszystkim przeprowadzenia jednorazowych warsztatów - głównie adresowanych tylko do uczniów (ewentualnie połączonych z konsultacjami/informacjami zwrotnymi dla nauczycieli), niekiedy do nauczycieli czy rodziców. Część szkół utrzymuje długofalowe kontakty z organizacjami pozarządowymi - zwłaszcza z tymi, które prowadzą świetlice czy wspierają pojedynczych uczniów wymagających indywidualnego podejścia.

Szkoły mieszczące się w mniejszych miejscowościach (poza Warszawą) częściej niż warszawskie współpracują z organizacjami lokalnymi - wspólnie organizują np. kiermasze, pomoc dla dzieci z ubogich rodzin. Taka współpraca nie zawsze jest sformalizowana - powstaje, jak powiedział jeden z informatorów, "w sposób naturalny" na podstawie osobistych kontaktów dyrekcji bądź innych znaczących dla szkoły osób. W kilku warszawskich szkołach również jest w zwyczaju organizowanie akcji charytatywnych we współpracy z jedną z organizacji pozarządowych.

c) Dostrzegane korzyści, dobre praktyki

Główną formą współpracy szkół z organizacjami (w tym ze Stowarzyszeniem Q Zmianom) są warsztaty dla uczniów, czasami połączone z konsultacjami bądź warsztatami dla nauczycieli. To jej właśnie dotyczą najczęściej wypowiedzi respondentów.

Zdaniem pracowników szkoły takie warsztaty pozwalają uczniom zdobyć wiedzę i umiejętności dot. danego tematu. Podkreślają oni znaczenie metody warsztatowej, nabywania nowych kompetencji poprzez praktyczne ćwiczenia. Doceniają różnorodność form kształcenia. Efektem dodanym zajęć, zauważonym przez niektórych informatorów, była integracja uczniów, lepsza współpraca między nimi. Takie zajęcia mogą być, jak powiedziała dyrektorka jednej ze szkół, „oknem na świat” – pozwalają dzieciom spojrzeć na rzeczywistość szerzej, z innej perspektywy.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi umożliwia szkołom wzbogacenie, uzupełnienie programu o treści, które nie mieszczą się w podstawie programowej żadnego z nauczanych przedmiotów. Warsztaty takie stanowią więc w rozumieniu pracowników szkoły pewnego rodzaju kontynuację tego, co oni sami oferują uczniom. Organizacje pozarządowe z założenia swoimi działaniami przekraczają granice wyznaczone przez tradycyjny podział nauk, łączą w innowacyjny sposób różne obszary. Jest to najczęściej pojawiające się rozumienie roli NGO-sów w przebadanej grupie.

Inne rozumienie roli organizacji pozarządowych pojawiało się sporadycznie, niemniej warto je przytoczyć. Ich działania, zgodnie z tym sposobem postrzegania, stanowią odpowiedź na braki w systemie szkolnym, niedoinwestowanie (szkoła współpracuje z organizacjami, bo jest źle). W tej optyce sytuuje się wypowiedź pedagoga pracującego na pół etatu. Przy takim wymiarze godzin, nie jest on w stanie pomóc wszystkim

uczniom, którzy tego potrzebują. Dlatego ważna jest dla niego możliwość współpracy z organizacją, która udziela bezpłatnego, indywidualnego wsparcia dzieciom z różnego rodzaju problemami.

Wychowawcy, z którymi rozmawiałam, doceniają znaczenie spojrzenia osoby z zewnątrz na ich klasę; chcą korzystać z podpowiedzi wychowawczych, poznawać rozwiązania wypracowane przez innych, przypatrywać się im, rozmawiać o nich.

Dobłą praktyką, często podkreślaną przez wychowawców, są rozmowy trenerów z nimi zarówno przed warsztatami (diagnoza sytuacji w klasie, możliwość wpływu wychowawcy na treść zajęć – uwzględnianie sugestii wychowawcy sprzyja budowaniu partnerskich relacji między szkołą a organizacją), jak i po nich (konsultacje, podzielenie się spostrzeżeniami, propozycje dalszych działań). Popularną techniką (praktykowaną również przez Stowarzyszenie Q Zmianom) zdaje się być przesyłanie sprawozdań, informacji zwrotnych do szkół po przeprowadzeniu zajęć. Z jednej strony taki materiał stanowi dokumentację, do której można wracać, którą łatwo dzielić się z innymi. Z drugiej jednak – użyte w nim sformułowania nie zawsze są jasne dla odbiorców. Rozmowa po zajęciach zdaje się być istotna dla pracowników szkoły zaangażowanych we współpracę.

Dla samych nauczycieli ważna jest możliwość korzystania z profesjonalnej pomocy (szansa nabycia wiedzy i umiejętności dotyczących reagowania na różnego rodzaju trudne sytuacje, np. rozmowa z rodzicami pochodzącymi z innych kultur, konflikt w klasie, sytuacje przemocowe w domu ucznia), konkretne wsparcie, odkrywanie nowych metod pracy.

Nauczyciele stanowią szczególną grupę beneficjentów działań organizacji pozarządowych. Szczególną, bo bywają zarówno beneficjentami, jak i partnerami w działaniu. Tworzenie programów tylko dla uczniów, nie zakładających włączenia w nie nauczycieli w jakikolwiek sposób, zdaje się być chybionym pomysłem (przynajmniej zdaniem tych ostatnich). Dla nauczycieli jest ważne, by czuli się traktowani jako kompetentni partnerzy, a nie osoby, które sobie nie radzą, niedokształceni laicy.

Ciekawym pomysłem wydają się konspekty dla nauczycieli – mogą dzięki nim kontynuować samodzielnie pracę rozpoczętą przez trenerów na warsztatach.

d) Trudności

Warto podkreślić, że część respondentów twierdzi, że żadne trudności nie wiążą się ze współpracą z NGO-sami. Mówią o niej w samych superlatywach. Świadczyć to może przynajmniej o tym, że korzyści są na tyle znaczące, by przyćmić ewentualne niewygody.

Podstawowe trudności wynikają ze specyfiki rytmu pracy szkoły: organizacja kilkugodzinnych warsztatów zaburza go. Zajęte są sale (trzeba przenosić klasy do innych), wypadają godziny zajęć, zostaje przerwany normalny tok lekcyjny (co powoduje niezadowolenie niektórych nauczycieli). Szkoła jest instytucją bardziej biurokratyzowaną niż organizacja pozarządowa. Potrzebuje więcej czasu, by dokonać niezbędnych formalności (ustalić terminy, zebrać deklaracje od rodziców, itp.). Jeśli informacje o tego typu wymaganiach docierają do szkoły zbyt późno, trudno jest jej zareagować, skoordynować działania na czas.

Poważnym ograniczeniem są kwestie finansowe: ze względu na ograniczony budżet szkołom trudno pozwolić sobie na uczestniczenie w odpłatnych warsztatach, a tych nieodpłatnych jest zdaniem respondentów proporcjonalnie niewiele (musieli nieraz długo czekać, by się na nie zgłosić). Podkreślają oni znaczenie dostępności bezpłatnej oferty.

Trudne dla pracowników szkoły bywa to, że nie wiedzą, kto dokładnie przyjdzie jako trener do ich placówki. Nie są w stanie przewidzieć, czy będzie potrafił złapać kontakt z uczniami. Pojawia się tu kwestia zaufania do danej organizacji oraz wcześniejsze doświadczenia we współpracy z organizacjami.

Ciekawym przyczynkiem do refleksji są te placówki, które nie utrzymują kontaktów z organizacjami pozarządowymi – niestety trudno jest namówić je do uczestnictwa w badaniu dotyczącym tej właśnie tematyki (dużo chętniej wypowiadają się ci, którzy mają wiele pozytywnych doświadczeń). Na podstawie uzyskanych danych, zasadniczą trudnością zdaje się być nadmiar ofert, a nie niewiedza o możliwościach współpracy. Do jednego z moich rozmówców – pedagoga – sływa bardzo wiele propozycji współpracy, szkoleń, warsztatów - płatnych i nieodpłatnych. On sam zatrudniony jest na niecały etat, ma wiele pracy, nie chce brać na siebie dodatkowego zajęcia.

e) Ocena dotychczasowej współpracy

Na szkolnej skali (od 1 do 5) wszyscy respondenci oceniają dotychczasową współpracę na 4, 4+ lub 5. Ci, którzy przyznali 4+ często mówili, że nie 5, bo zawsze jest nad czym pracować. U respondentów dominuje poczucie komplementarności, uzupełniania się działań organizacji i szkoły. Wszyscy zainteresowani są kontynuacją, choć jedna osoba zaznaczyła, że to zależy od jej zakresu. Większość oczekuje na sygnał o kolejnej edycji bezpłatnych warsztatów. Ciekawym pomysłem mogłoby być przekazywanie informacji o dostępnych warsztatach przygotowywanych przez organizacje o innym profilu szkołom, które już są w kontakcie z którąś z organizacji trzeciego sektora.

f) Pomysły na przyszłość

Dla pracowników szkół szczególne znaczenie zdaje się mieć długofalowa współpraca, systematyczność (co niekoniecznie oznacza obecność organizacji na terenie szkoły przez cały rok szkolny, może być, jak powiedziała dyrektorka jednej ze szkół, i 2 razy w semestrze – ważne, by regularnie). Jak podkreśla jedna z informaterek: „Szkoła jest miejscem zmian”. A zmian nie dokonuje się przez jednorazową interwencję. Przykładem stabilnej, długotrwałej współpracy wymienianej przez respondentów jest ta organizowana przez Fundację Dzieci Niczyje³. Polega nie tylko na prowadzeniu warsztatów, ale i stawianiu wymagań, promowaniu pewnych standardów. Dodatkowo, przyznawanie certyfikatów łączy trwale tożsamość szkoły z daną organizacją.

---

3 Por.: <http://chronimydzieci.fdn.pl/standardy-ochrony-dzieci-przed-przemoca-oraz-regulamin-programu>.

Pomysł innego rozmówcy polegał na przedstawianiu konspektu zajęć wychowawcy – by ten wiedział, na czym może bazować, do czego może się odwoływać podczas dalszej pracy z daną klasą. Pozostałe pomysły dotyczyły kontynuacji wymienionych wyżej dobrych praktyk.

g) Q Zmianom na tle innych organizacji pozarządowych

„Ale z Wami to najbardziej” – tak zaczął jeden rozmówca opowiadanie o swojej historii współpracy z różnymi organizacjami pozarządowymi. „Proszę napisać same superlatywy!” – prosił inny, komentując wysoką ocenę jakości współpracy ze Stowarzyszeniem Q Zmianom. U rozmówców nazwa Stowarzyszenia wywoływała życzliwość, czasami nawet entuzjazm. Wydaje mi się, że to najlepiej świadczy o jakości współpracy.

Marta Hamerszmit, Warszawa XII 2011

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Projekt „Ja – Młody Obywatel”, w ramach którego odbędzie się spotkanie, jest współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach programu: „Szkoła z Pasją”.

Projekt „Ja - Młody Obywatel” jest współfinansowany przez Miasto Stołeczne Warszawa.